

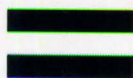
Fátima Perelló Tomás

asimetries de gènere

a la Universitat de València

Aequalitas Universitaria

UNITAT D'IGUALTAT



VNIVERSITAT D VALÈNCIA



ASIMETRIES DE GÈNERE A LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Informe definitiu



Fátima Perelló Tomás
fatima.perello@uv.es

Departament de Sociologia i Antropologia Social

Facultat de Ciències Socials

Universitat de València

Aquesta publicació no pot ser reproduïda, ni totalment ni parcialment, ni enregistrada en, o transmesa per, un sistema de recuperació d'informació, en cap forma ni per cap mitjà, sia fotomecànic, fotoquímic, electrònic, per fotocòpia o per qualsevol altre, sense el permís previ de l'editorial. Dirigiu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra.

© Del text: Fátima Perelló Tomás, 2013

© D'aquesta edició: Universitat de València, 2013

Traducció: Servei de Política Lingüística de la Universitat de València

Maquetació: la autora

Disseny de coberta: Celso Hernández de la Figuera

ISBN: 978-84-370-9224-9

ÍNDIX GENERAL

1. INTRODUCCIÓ. OBJECTIUS I METODOLOGIA	8
2. ESTUDIANTS A LA UNIVERSITAT. LA PERSISTÈNCIA DE LA FEMINITZACIÓ SELECTIVA.....	16
2.1 Estructura sociodemogràfica i modalitat d'accés	18
2.2 Titulacions i segregació horitzontal.....	28
2.2.1 Branca d'Arts i Humanitats.....	32
2.2.2 Branca de Ciències	35
2.2.3 Branca de Ciències de la Salut	37
2.2.4 Branca d'Enginyeria	40
2.2.5 Branca de Ciències Socials i Jurídiques.....	41
2.3 Estudis de postgrau.....	49
2.3.1 Programes oficials de postgrau: màsters i doctorat.....	51
3. PERSONAL DOCENT I INVESTIGADOR. ACADEMIQUES EN UN ESPAI MASCULÍ	69
3.1 Estructura i evolució d'una plantilla masculinitzada	72
3.2 El reconeixement de les desigualtats de gènere	75
3.2.1 Àrees de coneixement i segregació horitzontal	77
3.2.2 Categories professionals i segregació vertical	82
3.2.3 L'efecte de les asimetries combinades.....	86
3.3 Docència i investigació: disposicions divergents.....	95

4. PERSONAL D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS: FEMINITZACIÓ I DIVERSIFICACIÓ DE LES DESIGUALTATS	115
4.1 Estructura i evolució d'una plantilla feminitzada i madura.....	116
4.2 Predomini del personal funcionari i segregació professional	122
4.3 Conciliació i trajectòries professionals	141
4.3.1 Percepció dels desequilibris de gènere al lloc de treball	143
4.3.2 Gènere, conciliació i trajectòries professionals divergents	150
4.3.3 Suports institucionals per a la conciliació familiar i professional	160
4.3.4 Xarxes laborals de suport i estratègies privades de conciliació	169
5. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS	175
BIBLIOGRAFIA	211
ÍNDEX DE TAULES I GRÀFICS	220

Voldria expressar el meu reconeixement a Antonio Ariño Villarroya, vicerector de Cultura, Igualtat i Planificació de la Universitat de València, i a Olga Quiñones, anterior directora de la Unitat d'Igualtat, per demanar-me que fera aquest estudi. També desitjaria donar el meu agraïment a Amparo Mañés, directora del Servei d'Anàlisi i Planificació d'aquesta Universitat, per haver posat a la meua disposició les dades estadístiques més actualitzades de què disposava el seu servei; a Teresa Faus, la meua col·laboradora a l'inici d'aquest treball, pel seu esforç en la selecció de les persones que van formar part de les entrevistes grupals realitzades i l'encertada transcripció que va fer del discurs produït en aquestes; i, per descomptat, al personal d'administració i serveis que va participar en aquestes entrevistes descrivint les seues experiències i oferint reflexions de millora. Dec una gratitud especial a Carmen Tomás Juan, actual directora de la Unitat d'Igualtat de la Universitat de València, pel seu inestimable suport i pels excel·lents suggeriments finals, que m'han permès enllestir aquest informe i respondre a aquella petició inicial.

1. INTRODUCCIÓ

Amb el pas dels anys, cada vegada són més evidents les desigualtats de gènere que es donen en la comunitat universitària i la necessitat de superar-les. No obstant això, al mateix temps que es reconeix el problema, el futur perfila una situació simultàniament esperançadora i preocupant. En general, a les universitats espanyoles s'ha passat d'invisibilitzar la qüestió a elaborar narracions discursives que apunten al propi esforç individual o al mer esdevenir social i cultural com els factors principals que resoldran les asimetries més evidents i urgents. S'oblida el fet que en la producció i la reproducció de les desigualtats de gènere hi ha components estructurals que no es modificaran per pròpia inèrcia. D'ací deriva la importància d'adoptar mesures polítiques i institucionals adequades.

En aquest context, la imatge pública que ofereix la Universitat de València a la societat per mitjà de les seues normatives estatutàries i plans estratègics successius o mitjançant l'esforç per aconseguir una representació proporcional de gènere en els seus òrgans de govern principals, és la d'un compromís real amb la igualtat d'oportunitats entre dones i homes, que sembla anar més enllà de l'adhesió formal a les directrius legals que en matèria d'equitat de gènere es van promulgar a l'estat espanyol el 2007¹. El treball que està duent a terme la Unitat d'Igualtat de la Universitat de València és l'expressió més clara d'aquest compromís, tant en el nivell de l'engegada de programes o d'accions concretes en matèria d'igualtat com en el de la indagació i la millor comprensió de les causes i dels efectes vinculats a les asimetries de gènere que encara perduren en el seu si i sobre les quals és convenient incidir per mitjà d'una encertada planificació institucional.

OBJECTIUS

L'informe que es presenta més avall, i en el marc de les actuacions derivades del I Pla d'Igualtat de la Universitat de València, té per finalitat principal actualitzar i ampliar el diagnòstic que es va fer el 2008 sobre les desigualtats de gènere actuals en aquesta Universitat (Fernández-Coronado i González Sanjuán 2009). Aquest propòsit es concreta en la descripció, l'explicació i l'anàlisi d'un conjunt de dimensions, algunes de noves en

¹ Ens referim, concretament, a la Llei Orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva entre dones i homes, així com a la Llei Orgànica 4/2007, de 12 d'abril, d'universitats.

relació amb el diagnòstic anterior, que conformen els desequilibris de gènere més persistents, distingint entre els que són intrínsecs al mateix sistema universitari i els que són conseqüència de processos estructurals més amplis, amb vista a aconseguir una major eficàcia en l'engegada d'actuacions concretes de la Universitat de València en matèria d'equitat de gènere. Aquests aspectes, que ara només s'exposen d'una manera sintètica, es poden resumir en dos objectius específics. Són els següents:

- L'anàlisi descriptivoestadística de la composició demogràfica, tant des d'una perspectiva sincrònica com diacrònica, de cadascun dels col·lectius integrants de la Universitat de València, així com de la segregació horitzontal i de la segregació vertical de gènere que es detecta en cadascun d'ells. L'anàlisi de la segregació horitzontal de gènere s'ha centrat en la concentració per àrees de coneixement que es registra tant en el col·lectiu d'estudiants com en el del personal docent i investigador (PDI). L'anàlisi de la segregació vertical de gènere ha focalitzat l'atenció en les asimetries jeràrquiques entre les distintes categories professionals que s'observen tant en el cas del personal docent i investigador (PDI) com en el del personal d'administració i serveis (PAS) de la Universitat de València.
- L'anàlisi descriptivodiscursiva de les necessitats percebudes pel personal d'administració i serveis (PAS) de la Universitat de València pel que fa a l'accés, l'ascens i la promoció professional, i relacionades amb les adscripcions socials de gènere en matèria de conciliació de la vida laboral, familiar i personal. Aquest factor, i atès que les fonts secundàries estadístiques accessibles actualment no permeten descriure detalladament la repercussió que l'assumpció de responsabilitats familiars vinculades a les cures informals té sobre les trajectòries professionals del personal de la Universitat, s'ha concretat en l'anàlisi qualitativoestructural de les opinions, les percepcions i les necessitats manifestades per les dones i els homes del personal d'administració i serveis (PAS) d'aquesta Universitat.

És important destacar que en aquest informe es tendeix a evitar l'equivalència de significat entre els termes *gènere* i *dones*. També es persegueix eludir la equiparació entre els vocables *sexe* i *gènere* ja que, encara que des d'alguns enfocaments analítics s'està generalitzant la tendència a considerar-los com a sinònims, en aquest treball s'ha considerat que renunciar a la separació entre la marca *sexe* i la posició social *gènere* conté la conseqüència paradoxal de renunciar implícitament al potencial

investigador que deriva de la seua separació conceptual. El desenvolupament del terme *gènere* obeeix a la voluntat d'abandonar la relació mecànica entre el sexe amb què són classificades les persones i la posició social, els estils de vida i la construcció de les subjectivitats que s'espera que aquestes ocupen i desenvolupen en funció d'aquesta empremta adscriptiva (el sexe). Per mitjà d'aquest desplegament conceptual es busquen evidències empíriques que confirmen que el gènere no és un conjunt de qualitats apriorístiques que tenen les persones, sinó més aviat un efecte de poder propi de determinats modes d'organització social, política i cultural, que té conseqüències en les interaccions humanes i en les expectatives que es generen sobre la manera com s'han de comportar les dones i els homes, quins són els seus talents, habilitats, concepcions de la realitat i pràctiques socials. El sistema educatiu universitari no escapa a aquest efecte de poder. És per això que en aquestes pàgines s'ha utilitzat la marca o variable sexe com a element que permet la classificació estadística dels agents socials, però amb la mirada posada en la producció i reproducció de posicions socials de gènere jerarquitzades i relacionals que, en principi, i amb matisos segons se centre l'atenció en uns col·lectius universitaris o en uns altres, beneficien el gènere masculí en detriment del femení.

METODOLOGIA

El primer objectiu específic de l'informe, el de la caracterització del perfil sociodemogràfic de cadascun dels col·lectius universitaris i el dels processos de segregació horitzontal i vertical que s'hi aprecien, s'ha abordat a partir de l'estudi de les dades secundàries estadístiques facilitades pel Servei d'Anàlisi i Planificació (SAP) de la Universitat de València i per l'Observatori d'Igualtat de la Unitat d'Igualtat de la Universitat de València, especialment en l'apartat de *Microinformes*. Convé destacar que la major part de les xifres a partir de les quals s'ha realitzat l'anàlisi de les asimetries de gènere que es donen en la nostra comunitat universitària, i que han permès l'elaboració de les diferents taules i gràfics que figuren en aquest informe, han estat elaborades a partir dels valors absoluts demanats i que ha pogut subministrar el Servei d'Anàlisi i Planificació (SAP), cosa que ha possibilitat alguns nous encreuaments de variables i d'altres de més ajustats a les noves normatives universitàries espanyoles en el marc de l'espai europeu d'ensenyament superior (EEES)². En aquest marc, l'estudi segueix les

² Així, per exemple, el Servei d'Anàlisi i Planificació (SAP) de la Universitat de València presenta habitualment les estadístiques seguint la classificació de les àrees de coneixement

pautes desenvolupades des de la Unitat d'Igualtat en relació amb la consolidació d'un sistema d'indicadors bàsics, que permeta oferir una visió global, tant diacrònicament com sincrònicament, de les asimetries de gènere existents a hores d'ara a la Universitat de València.

El segon objectiu específic, el de l'exploració de les percepcions i demandes del personal d'administració i serveis (PAS) de la Universitat de València en relació amb les estratègies de conciliació de la vida laboral, familiar i personal, s'ha cobert a partir de la producció de dades discursives primàries, per mitjà de la tècnica de l'entrevista grupal focalitzada. Aquestes entrevistes o reunions de grup s'han centrat en la detecció de les opinions i necessitats relatives a les repercussions que l'assumpció de les cures dirigides a familiars en situació de dependència té en les trajectòries d'ascens i promoció professional. En relació amb els factors que ajuden o dificulten les estratègies de conciliació de la vida laboral, familiar i personal que activen les persones pertanyents al PAS de la Universitat de València, l'estudi ha explorat tant la identificació dels factors estructurals externs a la institució universitària com la comprensió dels elements derivats de la política universitària en matèria de conciliació.

El gràfic 1.1 mostra la composició dels tres grups focalitzats realitzats durant els mesos de maig i juny del 2011, i en els quals van participar un total de 25 persones del col·lectiu d'administració i serveis (PAS) de la Universitat de València.

anterior al Reial Decret 1393/2007, de 29 d'octubre, en què se n'estableix una reordenació. En aquest informe, a fi de facilitar l'anàlisi comparativa amb altres fonts estadístiques, les dades de totes les àrees s'han reclassificat seguint el nou ordenament amb relació a les subàrees que integren cadascuna de les cinc branques de coneixement (Art i Humanitats, Ciències Socials i Jurídiques, Ciències, Ciències de la Salut i Arquitectura i Enginyeries). Això no hauria estat possible sense l'esforç de la directora del SAP i del seu equip, que van trametre els valors absoluts relacionats amb aquestes variables per a la realització d'aquest informe.

Gràfic 1.1 Composició detallada de les reunions de grup realitzades per a l'estudi *Asimetries de gènere a la Universitat de València*. 2011.



És important no negligir el fet que, en la mesura que s'ha treballat amb una mostra parcialment estructural per seleccionar les persones que han intervingut en les reunions de grup realitzades, es poden interpretar globalment els arguments manifestats en aquestes. Per això, les respostes discursives obtingudes no s'analitzen en aquest informe com a elements individualitzats de caràcter acumulatiu i extern sinó com a expressió de les relacions socials en què s'emmarquen i cobren sentit. Les opinions i les percepcions que emergeixen en aquests grups són alguna cosa més que meres descripcions de vivències personals, ja que condensen l'articulació entre tres nivells: el de la subjectivitat personal, el de l'objectivitat social i el la intersubjectivitat relacional. D'aquesta manera, i gràcies a aquest enfocament metodològic, és possible analitzar socialment les narratives d'experiències vitals concretes que emergeixen i cobren sentit en una situació grupal de comunicació.

ORGANITZACIÓ DE L'INFORME

Els continguts principals d'aquest informe es divideixen en cinc capítols. En aquest primer s'han exposat els objectius principals de l'estudi i la metodologia d'investigació que s'ha seguit per dur-lo a terme.

En el segon capítol s'actualitzen les dades quantitatives del diagnòstic anterior, referides al col·lectiu d'estudiants de la Universitat de València durant el període comprés entre els anys 2007 i 2011. En primer lloc, l'anàlisi se centra en la presentació de les característiques sociodemogràfiques més rellevants, l'evolució de la modalitat d'accés a les distintes titulacions segons sexe i el règim de dedicació als estudis; després s'analitza la segregació horitzontal de gènere que es produeix en les distintes branques de coneixement i titulacions, incloent-hi tant les llicenciatures i diplomatures com els nous graus d'implantació recent; finalment, s'exposen les tendències principals detectades quant a l'ingrés en els cursos de postgrau i màsters oficials d'aquesta universitat, així com alguns aspectes significatius relacionats amb l'inici de l'activitat investigadora a través dels programes de doctorat i la segregació vertical de gènere que es dona entre el conjunt de l'alumnat.

En el tercer capítol es posen al dia les xifres estadístiques referides al col·lectiu del personal docent i investigador de la Universitat de València, també durant el període comprés entre els anys 2007 i 2011. L'anàlisi ha abordat la presentació de les tendències de major relleu en relació amb

l'estructura per edat i sexe de la plantilla del personal docent i investigador de la Universitat de València; la descripció i l'explicació de les pautes més destacades quant a la segregació horitzontal de gènere que es detecta en cadascuna de les diverses branques de coneixement, aportant-hi noves evidències empíriques; i, finalment, la segregació vertical de gènere que es manifesta en la distribució asimètrica de dones i homes entre les distintes categories professionals, així com la seua vinculació amb els mèrits derivats de la docència i la investigació, i amb el prestigi que es concedeix en l'acadèmia a cadascuna d'aquestes dues activitats.

A més, tant en el cas del col·lectiu d'estudiants com en el del personal docent i investigador (PDI), i en la mesura que s'ha pogut disposar d'evidència empírica, l'etapa estudiada s'ha ampliat amb dades referides a anys anteriors a fi d'afavorir la comprensió d'alguns dels processos de canvi més significatius que s'estan produint actualment a la Universitat de València.

El quart capítol és el més nou i es compon de dues parts diferenciades. En la primera s'exploren les dades quantitatives disponibles referides al personal d'administració i serveis de la Universitat de València durant el període comprès entre els anys 2004 i 2011, posant una atenció especial en aquest últim any. L'anàlisi presenta les característiques principals de l'estructura per edat i sexe de la plantilla del personal d'administració i serveis; descriu un conjunt d'estadístics relatius al règim contractual de les dones i dels homes d'aquest col·lectiu universitari; i exposa la distribució poblacional entre els diversos grups professionals, atenent els factors sexe i edat, així com la seua vinculació amb els diferents règims contractuels a fi d'avançar en la comprensió de la segregació vertical de gènere. En la segona part, i des d'una perspectiva metodològica qualitativa, s'aborda la comprensió dels discursos i les narratives sorgits en els tres reunions de grup realitzades sobre la interdependència entre les trajectòries professionals i la necessitat de conciliació entre la vida laboral i la vida familiar. A més, aquest nucli temàtic central s'ha enllaçat amb els canvis que s'estan produint en els rols assignats habitualment a homes i a dones; els desequilibris de gènere que hi ha en els distints llocs de treball en l'àmbit universitari; les mesures institucionals adoptades per la Universitat en matèria de conciliació; les estratègies personals que permeten conciliar ocupació i família; i les xarxes familiars i laborals informals de suport a la conciliació.

El cinqué i últim capítol tanca aquest informe amb la presentació d'alguns dels trets més destacats de l'anàlisi realitzada sobre les asimetries de

gènere observades en els tres col·lectius estudiats que, en conjunt, configuren la realitat visible de les desigualtats que es donen a la Universitat de València entre dones i homes. Així mateix, es proposa l'aprofundiment en alguns assumptes que a penes han quedat esbossats en aquestes pàgines o que s'han esmentat com a mers apunts, perquè val la pena continuar aprofundint en aquest territori. Sens dubte, un major coneixement permetrà ampliar la comprensió dels factors que dificulten o afavoreixen l'equitat de gènere i això permetrà posar en marxa noves mesures institucionals o millorar les accions i els programes d'igualtat efectiva entre dones i homes que ja s'estan desenvolupant a la Universitat de València.

2. ESTUDIANTS A LA UNIVERSITAT. LA PERSISTÈNCIA DE LA FEMINITZACIÓ SELECTIVA

El 2010 es van complir cent anys de la publicació de la reial ordre que permetia la matrícula universitària femenina sense una consulta prèvia a les autoritats acadèmiques competents. A més, el 2 de setembre de 1910, un reial decret va autoritzar les dones amb títols acadèmics a exercir la seua professió, participar en oposicions i accedir a concursos. En realitat, la legislació anterior del 1868 sobre el segon ensenyament i el superior no limitava l'educació de les dones, senzillament no s'hi referia, ja que resultava una cosa socialment inconcebible. Aquesta situació deixava un buit normatiu que algunes dones no van dubtar a utilitzar. El 1872, María Elena Maseras es va matricular a la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona. Havia hagut de sol·licitar un permís especial per realitzar els estudis de segon ensenyament i posteriorment els universitaris. Aquesta iniciativa va obrir la porta a més dones. A la Universitat de València, les pioneres van ser Manuela Solís i Claràs, que va obtenir la llicenciatura en medicina el 1889 i es va doctorar en ginecologia el 1905, i Concepció Aleixandre i Ballester, que es va llicenciar en medicina i cirurgia el 1889. Ambdues van ser excel·lents professionals i van fer interessants aportacions en els camps d'estudi respectius³. A la darrereria del segle XIX, a les universitats espanyoles 36 dones havien acabat la llicenciatura, de les quals només 8 van poder obtenir el títol de doctorat.

Espanya va ser un dels últims països de l'àmbit occidental que va admetre les dones en l'ensenyament superior. De fet, a la primeria dels anys 30 del segle XX, la dona universitària espanyola encara era un fenomen residual: només el 6% dels estudiants de les facultats universitàries eren dones. A la Gran Bretanya, el percentatge era del 27%; a França, el 26%; a Alemanya, el 16%; i a Itàlia, el 14%. Als Estats Units, el 1920 –deu anys abans–, les dones representaven el 43% del col·lectiu universitari (Montero 2009: 219-228). El retard espanyol es mantindrà fins als primers anys de la dècada dels vuitanta del segle XX, moment en què la matrícula femenina en centres universitaris assoleix el 42% en el conjunt de l'estat i el 50% a la Universitat de València (Quiñones i Duart 1988: 38-39). Diversos factors expliquen la incorporació massiva de les dones a les universitats espanyoles en aquests últims anys: la creació de

³ Es poden consultar les dificultats que van haver d'afrontar aquestes dues dones, així com els expedients acadèmics i professionals, en Unitat d'Igualtat, *Les primeres universitàries de la Universitat de València. El cordó umbilical*, Universitat de València, 2011. [Accés en <http://www.uv.es/igualtat/index.htm>].

noves universitats i noves carreres universitàries, l'increment de la població juvenil com a conseqüència del *baby boom* espanyol dels anys seixanta i, finalment, l'interès creixent de les dones per accedir a estudis superiors, així com el canvi gradual de mentalitat de les famílies de les classes mitjanes i treballadores, que comencen a concebre estratègies de mobilitat social ascendent no solament per als fills sinó també per a les filles.

En analitzar retrospectivament la incorporació de les dones als estudis de la Universitat de València, s'adverteix la gran lentitud d'aquest procés: el 1930 hi havia 1.222 estudiants oficials matriculats, dels quals només 38 eren dones (el 3%), localitzades majoritàriament en la llicenciatura en filosofia i lletres (un 28% de la matrícula); més de dues dècades després, el 1955, la matrícula femenina en estudis oficials assolí el 19%; i el 1965, el 26%. Serà el curs 1981/82 el que marque el salt quantitatiu més significatiu, perquè és llavors que les dones ja representen el 44% del total de persones matriculades, i dos cursos després, el 1983/84, s'equipararà la proporció d'homes i dones universitàries (50% en ambdós casos). Des d'aquesta data, el percentatge de dones en els estudis de primer i segon cicles han mantingut un creixement progressiu i ha arribat al 60% el curs 1994/95, proporció que ha estat superada en tots els cursos posteriors a l'any 2000 (Fernández-Coronado i González Sanjuán 2009: 14-15).

No obstant això, aquest salt quantitatiu no va anar acompanyat d'un canvi en la preferència de les dones per determinats estudis i la seua feminització consegüent. Algunes titulacions van continuar tenint un perfil molt feminitzat, com els casos d'infermeria, filosofia, farmàcia o psicologia, i d'altres que es van implantar aquells anys van nàixer ja fortament feminitzades, com va passar amb treball social, fisioteràpia i odontologia. Actualment, les dones encara són minoria en moltes carreres considerades com a masculines, com ho són la majoria de les carreres tècniques i les enginyeries, en part a causa del procés socialitzador diferencial de gènere que atribueix socialment distintes habilitats a homes i dones, i en què participen una multiplicitat d'agents socials, entre els quals es destaquen les famílies, el sistema educatiu mateix i l'entorn mediàtic (Flecha 2008, López San Luis 2009, Radl 2001, Simón 1999, Subirats i Tomé 2007).

En el marc d'aquest context general, en aquest capítol s'actualitzen les dades quantitatives de l'informe anterior *Dones i homes a la Universitat de*

València (Fernández-Coronado i González Sanjuán 2009), en la mesura que se n'ha pogut disposar, referits al col·lectiu d'estudiants de la Universitat de València durant el període comprès entre els anys 2007 i 2011. A més, en els casos en què ha estat possible, l'etapa estudiada s'ha ampliat amb dades referides a anys anteriors a fi d'afavorir la comprensió d'algunes de les tendències de canvi més significatives que s'estan produint actualment. L'anàlisi se centra en els aspectes següents, tant des d'una perspectiva diacrònica com sincrònica:

- En primer lloc, la presentació de les característiques més rellevants de l'estructura per edat i sexe del col·lectiu d'estudiants de la Universitat de València, l'evolució de la modalitat d'accés a les distintes titulacions segons sexe, així com el règim de dedicació als estudis.
- En segon lloc, la descripció analítica de les dades estadístiques més significatives en relació amb la segregació horitzontal de gènere que es produeix en les distintes àrees (o branques) de coneixement i titulacions, incloent-hi tant les llicenciatures i diplomatures com els nous graus d'implantació recent.
- En tercer i últim lloc, l'exposició de les tendències de major relleu sobre l'ingrés en els distintes cursos de postgrau i màsters oficials d'aquesta Universitat, atenent la perspectiva de gènere, així com alguns aspectes significatius relacionats amb l'inici de l'activitat investigadora a través de la realització dels programes de doctorat.

2.1 Estructura sociodemogràfica i modalitat d'accés

La demanda efectiva global de les universitats públiques presencials a Espanya ha sofert una reducció de la matrícula oficial en els estudis de grau del 17% del curs 1998/99 al curs 2008/09. En el conjunt de les universitats públiques de la Comunitat Valenciana, aquesta disminució ha estat significativament menor, en assolir la xifra del 8%, probablement perquè inclou universitats valencianes de creació recent (Hernández Armenteros-CRUE 2010: 31). Aquest fenomen generalitzat al llarg del territori nacional es constata igualment a la Universitat de València: en una dècada, del curs 1998/99 al curs 2008/09, la matrícula oficial en aquest nivell d'estudis universitaris va disminuir un 16%. No obstant això, aquest baixada s'ha alenit notablement a partir del curs 2002/03. De fet, des d'aquest últim curs de referència fins al 2010/11, la reducció de la matrícula oficial a la Universitat de València ha estat només de 941 estudiants, cosa que ha representat una reducció del 2%, una xifra molt

allunyada de la que es registrava en tenir com a punt de referència les dades del curs 1998/99.

A més d'alguns elements vinculats a la política universitària espanyola en matèria d'ampliació de l'oferta de titulacions noves o la creació de noves universitats, convé no oblidar que a la base d'aquest procés hi ha un factor purament demogràfic: la brusca disminució de l'índex sintètic de fecunditat i la ràpida caiguda del nombre mitjà de fills/filles per dona que hi ha a Espanya des del 1990, per sota del llindar de reemplaç poblacional i que assoleix la xifra d'1,2 fills/filles per dona el 1994, tant en el conjunt nacional com a la Comunitat Valenciana. La conseqüència d'aquest fenomen és la reducció dràstica de la població juvenil que accedeix als estudis universitaris a partir del 2008.

Quant a la composició per sexe, el curs 2009/10, el 56% de l'alumnat pertanyent a les universitats de la Xarxa Vives eren dones⁴. Del conjunt de les universitats pertanyents a aquesta xarxa, les més feminitzades eren la Universitat d'Andorra (68% de dones estudiantes), la Universitat Internacional de Catalunya (65%), la Universitat de Vic i la Central de Barcelona (ambdues amb un 63%); finalment, la Universitat Autònoma de Barcelona (61%) i la Universitat de València (58%); entre les més masculinitzades hi havia la Universitat Miguel Hernández (amb un 49% d'estudiants dones), la Politècnica de València (37% de dones) i la Politècnica de Catalunya (on les dones representaven només el 31%).

De fet, la presència majoritària de dones entre la població estudiantil de la Universitat de València s'ha consolidat des de l'última dècada del segle XX. No obstant això, la seua presència relativa en aquesta ha variat des del curs 2002/03 fins a l'actualitat. Com mostra la taula 2.1.1, les dones encara representen una proporció superior a la dels homes en el col·lectiu d'estudiants, però no tan acusada com la que es va registrar fins al curs 2003/4, moment en què la seua presència va assolir el percentatge del 65% enfront del 35% dels homes estudiants. Des d'aquell curs fins al 2010/11 s'ha produït una caiguda gradual de la matrícula femenina i un augment de la masculina, fins a arribar a assolir les xifres del 59% de dones i el 41% d'homes.

⁴ Informació disponible en el reportatge d'Eva Ceres "La dona a la universitat: majoria d'alumnes, minoria docent", *Revista BUC*, núm. 6, p. 2-5, 2010.

Taula 2.1.1 Evolució de la matrícula de grau de la Universitat de València per sexe. Del curs 2002/03 al curs 2010/11.

CURS	DONES		HOMES		TOTAL
	Absoluts	%	Absoluts	%	
2002/03	30.419	65	16.570	35	46.989
2003/04	30.136	65	16.352	35	46.488
2004/05	29.293	64	16.389	36	45.682
2005/06	28.908	64	16.587	36	45.495
2006/07	28.660	63	16.914	37	45.574
2007/08	28.014	61	17.717	39	45.731
2008/09	27.148	59	18.667	41	45.815
2009/10	26.996	58	19.362	42	46.358
2010/11	27.290	59	18.758	41	46.048

Font: Servei d'Anàlisi i Planificació. Universitat de València. Elaboració pròpia. Per al curs 2010/11: Servei d'Anàlisi i Planificació, *Recull de dades estadístiques 2010/11*, Universitat de València, 2012. [Accés en <http://www.uv.es/sap>].

És indubtable que la variable edat pot proporcionar una imatge més concreta dels canvis experimentats en relació amb la situació de les estudiantes i dels estudiants de la Universitat de València els últims vuit cursos. Aquesta anàlisi permet apreciar petites diferències entre els sexes, però que són significatives per comprendre els processos de canvi en què està immersa la Universitat.

A la taula 2.1.2 es presenta l'evolució de la matrícula de grau atenent la distribució segons sexe i grans cohorts d'edat, del curs 2002/03 al curs 2009/10.

Taula 2.1.2 Evolució de la matrícula de grau de la Universitat de València segons sexe i cohort d'edat (%). Del curs 2002/03 al curs 2009/10.

		< de 25	de 25 a 30	de 31 a 40	> de 40	NS	TOTAL
2002/03	HOMES	70%	18%	4%	2%	1%	100%
	DONES	78%	16%	3%	2%	1%	100%
2003/04	HOMES	67%	23%	7%	3%	0%	100%
	DONES	76%	18%	4%	2%	1%	100%
2004/05	HOMES	67%	22%	7%	3%	0%	100%
	DONES	75%	18%	4%	2%	1%	100%
2005/06	HOMES	66%	22%	7%	4%	0%	100%
	DONES	74%	18%	5%	2%	1%	100%
2006/07	HOMES	66%	22%	8%	4%	1%	100%
	DONES	73%	19%	5%	3%	1%	100%
2007/08	HOMES	65%	21%	8%	4%	1%	100%
	DONES	71%	19%	6%	3%	1%	100%
2008/09	HOMES	70%	15%	8%	5%	2%	100%
	DONES	75%	14%	6%	4%	2%	100%
2009/10	HOMES	72%	14%	9%	5%	0%	100%
	DONES	76%	13%	7%	4%	0%	100%

Font: Servei d'Anàlisi i Planificació. Universitat de València. Elaboració pròpia.

Com s'hi pot observar, el major contingent de les i dels estudiants es concentra en el grup d'edat menor de 25 anys. Ara bé, si el curs 2002/03, del total de dones matriculades, el 78% tenia menys de 25 anys, els cursos següents aquesta proporció va decreixent fins a arribar al nivell més baix de la sèrie el curs 2007/08 (amb un 71%), moment en què es produeix un repunt que permet arribar al curs 2009/10 amb un 76% de dones menors de 25 anys sobre el total del col·lectiu femení. En el cas dels estudiants homes, el procés és semblant: el curs 2002/03, el 70% d'ells se situava per sota dels 25 anys d'edat; els cursos posteriors s'observa una disminució de la seua presència relativa en aquest grup d'edat fins al curs 2007/08 (65%); i a partir d'ací es torna a constatar un increment que porta, el 2009/10, a un percentatge del 72% d'homes menors de 25 anys amb relació al conjunt del col·lectiu masculí d'estudiants.

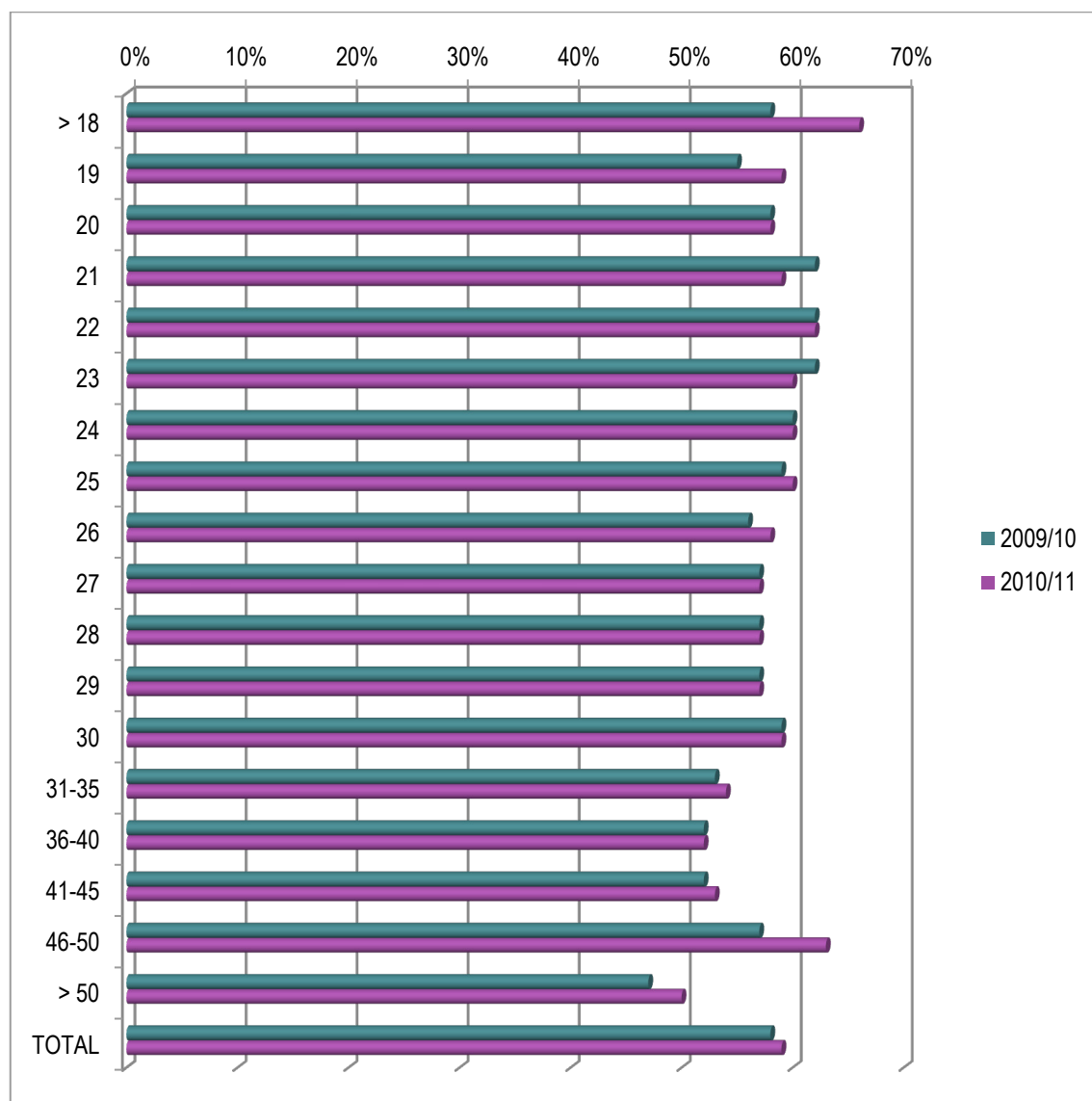
Aquesta pauta està íntimament relacionada amb el pes poblacional relatiu de dones i homes estudiants en els restants grups d'edat. A l'inici de la sèrie analitzada, el 16% del total de les dones tenia entre 25 i 30 anys, el 3% entre 31 i 40 anys, i les majors de 40 anys representaven només el 2% del conjunt. El curs 2007/08, moment de màxima disminució de les menors de 25 anys, s'incrementen les proporcions en la resta de les cohorts d'edat: el

19% de dones estan en la de 25 a 30 anys, el 6% en la de 31 a 40 anys i el 3% en la de majors de 40 anys. És a dir, al llarg de sis cursos es produeix una disminució de set punts percentuals en el grup de dones menors de 25 anys, ja que durant aquest temps ha augmentat la proporció en la resta dels grups d'edat entre un i tres punts percentuals. De manera significativa, el curs 2009/10, el repunt que experimenta la cohort menor de 25 anys s'alimenta estadísticament de la disminució que s'observa en la que va dels 25 als 30 anys (sis punts menys), ja que els grups majors de 31 anys eleven els seus efectius en un punt percentual.

Quant al col·lectiu d'homes estudiants, el curs 2003/04, el 18% d'ells estava entre els 25 i els 30 anys, el 4% entre els 31 i 40 i el 2% eren majors de 40 anys. Igual que passava en el cas de les dones, la disminució que s'observa en el grup de menors de 25 anys el curs 2007/08 està relacionat amb la proporció que assoleixen la resta de les cohorts d'edat: el 21% en la que va dels 25 als 30 anys, el 8% en la de 31 a 40 anys i el 4% en la majors de 40 anys. No obstant això, a diferència del que es podia detectar en el col·lectiu femení, la disminució en aquest període de temps és només de cinc punts percentuals en el grup d'homes menors de 25 anys (dos menys que en el cas de les dones) i, en relació amb tots els cursos anteriors, els grups d'edat masculins que més augmenten la seua presència són els que superen els 31 anys d'edat, doblant la proporció que tenien el curs 2003/04. El curs 2009/10, l'augment dels menors de 25 anys amb relació al curs 2007/08 també és atribuïble estadísticament a la menor proporció que assoleix el grup que va dels 25 als 30 anys, si bé, en aquest cas, la disminució és de set punts percentuals (un més que el que experimentava el col·lectiu femení), mentre que les cohorts de més de 31 anys augmenten la seua presència en un punt percentual.

La conclusió de l'anàlisi fins al curs 2009/10 és que, encara que les tendències generals observades en relació amb els grans grups d'edat són semblants en el col·lectiu femení i en el masculí, tot sembla indicar que la proporció d'homes matriculats majors de 31 anys es produeix abans i de manera més intensa que en el cas de les dones. No obstant això, com es pot observar en el gràfic 2.1.1, el curs 2010/11 es produeix una incorporació de dones majors de 46 anys que supera la proporció global de dones en el conjunt del col·lectiu d'estudiants, cosa que podria donar lloc a un canvi de tendència en el futur.

Gràfic 2.1.1 Matrícula de grau de la Universitat de València segons rang d'edat i proporció de dones (%). Curs 2009/10 i curs 2010/11.



Font: Servei d'Anàlisi i Planificació. Universitat de València. Elaboració pròpia. Per al curs 2010/11: Servei d'Anàlisi i Planificació, *Recull de dades estadístiques 2010-2011*, Universitat de València, 2012. [Accés en <http://www.uv.es/sap>].

En conseqüència, pel que fa a la composició per edat, convé destacar tres aspectes que es constaten al llarg de l'etapa objecte d'anàlisi: en primer lloc, que la matrícula de la Universitat de València es nodreix majoritàriament de persones joves; en segon, i com a resultat de la feminització del col·lectiu d'estudiants, que aquest tret s'observa de manera més acusada entre les dones que entre els homes; en tercer lloc, que es dona un increment sostingut de la matrícula en edats més madures, especialment entre els

homes, encara que és possible que a llarg termini aquesta tendència tinga el mateix grau d'importància entre les dones.

L'estructura del col·lectiu d'estudiants segons cohorts d'edat guarda una estreta relació amb la modalitat d'accés a la universitat. Les dades de la taula 2.1.3 mostren l'evolució de la modalitat d'ingrés utilitzada pels estudiants universitaris.

Taula 2.1.3 Evolució de la matrícula de grau segons sexe i modalitat d'accés a la Universitat de València (%). Del curs 2002/03 al curs 2009/10.

		Proves d'accés a la universitat	COU o batxillerat LOGSE	Formació professional	Majors de 25 anys	Altres	TOTAL
2002/03	HOMES	85%	2%	6%	3%	4%	100%
	DONES	85%	2%	8%	2%	3%	100%
2003/04	HOMES	84%	2%	6%	4%	5%	100%
	DONES	83%	2%	8%	2%	5%	100%
2004/05	HOMES	83%	2%	6%	3%	6%	100%
	DONES	83%	2%	8%	1%	6%	100%
2005/06	HOMES	83%	2%	5%	3%	6%	100%
	DONES	82%	2%	7%	1%	7%	100%
2006/07	HOMES	84%	2%	5%	3%	6%	100%
	DONES	84%	2%	7%	1%	6%	100%
2007/08	HOMES	83%	2%	6%	3%	6%	100%
	DONES	84%	2%	7%	1%	5%	100%
2008/09	HOMES	83%	1%	5%	3%	7%	100%
	DONES	84%	2%	6%	1%	7%	100%
2009/10	HOMES	84%	1%	5%	2%	8%	100%
	DONES	84%	1%	6%	1%	7%	100%

Font: Servei d'Anàlisi i Planificació. Universitat de València. Elaboració pròpia.

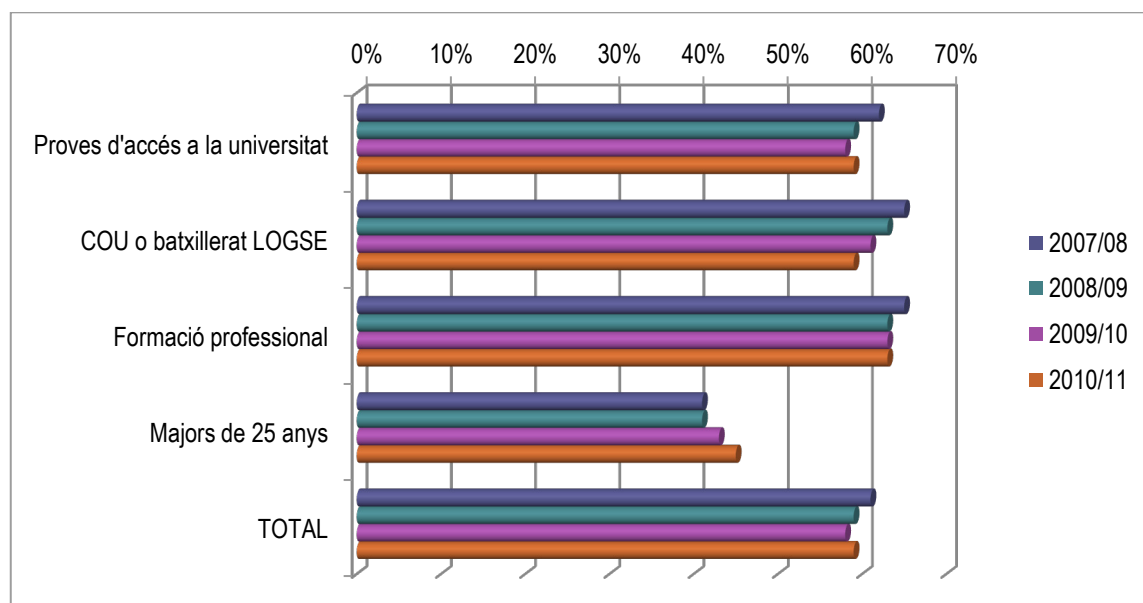
La forma més comuna d'entrada és la superació de les proves d'accés a la universitat (PAU). El curs 2009/10, el 84% ho van fer per aquesta via. A més, els percentatges són molt semblants i la proporció de dones i homes joves que ingressen després d'haver superat les proves d'accés a la universitat és bastant estable al llarg dels cursos analitzats en aquest estudi: en el cas d'elles, aquest percentatge oscil·la entre un valor mínim del 82% el curs 2005/06 i un valor màxim del 85% al principi del període; en el d'ells, la variació es produeix entre el valor més baix (83%), xifra que es dona en diversos cursos acadèmics, i el més alt (85%), que es registra també al començament de l'etapa descrita. Una situació semblant s'observa en

examinar l'accés a través del COU o del batxillerat LOGSE: la distància és mínima i a penes arriba a un punt percentual l'últim curs acadèmic 2008/09.

Les diferències més destacades entre sexes es donen en l'accés a través de les titulacions tècniques de formació professional superior i de les proves d'accés per a majors de 25 anys. En el cas de les dones, la distància percentual entre ambdues formes d'ingrés és major que en el col·lectiu dels homes. Així, el curs 2003/04, el 8% d'elles havien accedit a la universitat via cicles formatius i només el 2% mitjançant les proves d'accés per a majors de 25 anys. Aquesta distància es manté pràcticament inalterada al llarg dels successius cursos, encara que es redueix lleugerament al final: el curs 2009/10, la distància entre ambdues modalitats d'accés és de cinc punts percentuals. Quant al conjunt dels homes, el curs 2003/04, el 6% havien accedit a la Universitat de València via formació professional i el 3% mitjançant la superació de la prova per a majors de 25 anys. També en aquest col·lectiu la distància entre ambdues formes d'ingrés, encara que canvien les xifres, es manté bastant estable al llarg d'aquesta etapa. El curs 2009/10 es continua trobant una distància de tres punts percentuals, encara que han disminuït les proporcions relatives: el 5% ingressen a través de la formació professional i el 2% per mitjà de la superació dels exàmens per a majors de 25 anys.

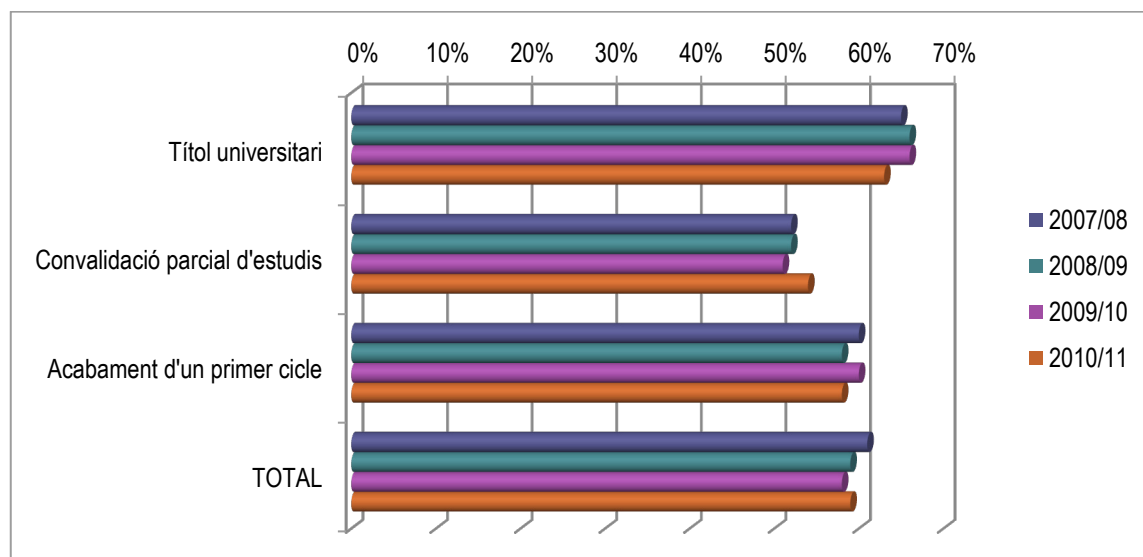
Aquestes característiques es veuen més bé quan es considera la segregació horitzontal que es detecta en les modalitats d'accés a la Universitat de València. En el gràfic 2.1.2 es registra la proporció de dones segons cadascuna de les modalitats d'accés; en el gràfic 2.1.3, el percentatge de dones que han ingressat tenint ja un altre títol universitari, mitjançant la revalidació parcial d'estudis anteriors o havent acabat un primer cicle. En ambdós casos es completa la sèrie amb dades del curs 2010/11.

Gràfic 2.1.2 Evolució de la matrícula de grau segons modalitat d'accés a la Universitat de València i proporció de dones (%). Del 2007/08 al 2010/11.



Font: Servei d'Anàlisi i Planificació. Universitat de València. Elaboració pròpia. Per al curs 2010/11: Servei d'Anàlisi i Planificació, *Recull de dades estadístiques 2010-2011*, Universitat de València, 2012. [Accés en <http://www.uv.es/sap>].

Gràfic 2.1.3 Evolució de la matrícula de grau segons modalitat d'ingrés als estudis i proporció de dones (%). Del curs 2007/08 al curs 2010/11.



Font: Servei d'Anàlisi i Planificació. Universitat de València. Elaboració pròpia. Per al curs 2010/11: Servei d'Anàlisi i Planificació, *Recull de dades estadístiques 2010-2011*, Universitat de València, 2012. [Accés en <http://www.uv.es/sap>].

Les dades que figuren en el gràfic 2.1.2 mostren que la proporció de dones que accedeixen a través de les proves per a majors de 25 anys és sensiblement inferior a la del conjunt del col·lectiu femení en tots els cursos considerats, mentre que les que ho fan després d'haver cursat titulacions tècniques professionals la superen lleugerament al llarg de tots aquests anys acadèmics. El gràfic 2.1.3 afegeix un nou aspecte no abordat encara i relacionat amb la diferent evolució per sexes en relació amb la disminució general de la matrícula universitària: la major dificultat d'inserció laboral de les titulades respecte als titulats universitaris. En el marc general d'unes taxes de desocupació i d'atur entre la joventut espanyola superiors a les del conjunt del total de la població activa, i en què les joves tenen més dificultats que els joves per a la seua integració laboral, incloses les dones amb credencials universitàries, les dones inverteixen més anys en formació universitària complementària que els homes (INE 2012a). Per això, les dones que ingressen en nous estudis universitaris, tenint ja una titulació superior prèvia, assoleixen una proporció notablement superior a la del contingent femení en cadascun dels anys acadèmics de referència.

Finalment, quant al règim de dedicació a l'estudi a temps complet de les i els estudiants, és a dir, dels que indiquen en el moment de formalitzar la matrícula que no compatibilitzen els estudis amb cap tipus de treball remunerat, és important destacar que la seua proporció s'està reduint els últims cursos acadèmics. El curs 2003/04, del total de dones matriculades, el 79% es trobaven en aquesta posició; el curs 2009/10, el percentatge havia disminuït fins al 73%. Quant als homes, el curs 2003/04, el 74% no realitzaven cap feina remunerada, i el curs 2009/10 només el 70% van manifestar estar en aquesta situació. Aquest fet comporta un augment de la proporció dels que treballen i estudien simultàniament. El curs 2003/04, en relació amb el total de dones, el 6% va manifestar tenir un feina remunerada de menys de quinze hores setmanals i el 14%, de més de quinze hores setmanals; al final de l'etapa analitzada, el curs 2009/10, aquestes proporcions pujaven, respectivament, al 7% i al 19%, respectivament. Quant als homes, a l'inici del període considerat, el 7% treballava menys de quinze hores setmanals i el 19%, més de quinze hores setmanals. L'any acadèmic 2009/10, en la primera situació esmentada es trobaven el 8% del total d'ells i en la segona el 21%. Aquestes dades són coherents amb la composició per edats i sexe del col·lectiu d'estudiants de la Universitat de València que s'ha descrit més amunt.

La situació que s'acaba de descriure permet tornar a plantejar la idea que la pèrdua d'efectius poblacionals de les cohorts més joves a la Universitat des

del curs 2002/03 fins a l'actualitat (un 2%) es pot pal·liar, en certa mesura, a través de nínxols o jaciments alternatius d'estudiants entre les cohorts més madures, sota el paraigua de la formació permanent al llarg de tota la vida. Gràcies a l'oferta de noves titulacions, a la necessitat de promocionar laboralment o de reorientar el currículum professional, al desig d'anar per primera vegada a la universitat o de retornar-hi, és probable que la matrícula dels majors de 25 anys o dels qui hi accedeixen via cicles formatius, així com dels qui ja tenen una titulació universitària i es matriculen en una altra de diferent, pugui augmentar lleugerament els pròxims anys, encara que no fins el punt de reposar les pèrdues que ha experimentat la matrícula de la quota general prenent com a punt de referència les dades del final de la dècada dels noranta del segle XX.

D'altra banda, encara és prompte per conèixer l'impacte que les noves vies d'accés a la universitat recollides en el capítol V del Reial Decret 1892/2008, de 14 de novembre, que regula les condicions per a l'accés mitjançant acreditació d'experiència laboral o professional per a les persones majors de 40 anys i l'accés per a majors de 45 anys sense titulació acadèmica prèvia ni acreditació d'experiència en l'àmbit laboral, ja que la seua aplicació es va iniciar l'any acadèmic 2009/10. A més, no ha estat possible accedir a les dades desagregades d'aquestes dues variables, ni en termes globals ni per sexe, per a la realització d'aquest informe. En tot cas, és probable que les dones en edats més madures continuen sent un col·lectiu que optarà per invertir a augmentar les seues credencials universitàries per ampliar les possibilitats d'inserció laboral.

2.2 Titulacions i segregació horitzontal

Els indicadors consultats vinculats al rendiment acadèmic en el nivell d'ensenyament superior continuen mostrant millors resultats entre les dones: en general, tenen notes d'accés a la universitat més altes, cursen en major proporció que els estudiants homes els graus, les llicenciatures o les diplomatures que han triat en primera opció, i tenen una taxa d'abandó dels estudis comparativament més baixa que aquests i unes taxes de graduació i d'eficiència més elevades. L'any acadèmic 2007/08, la nota mitjana global de les dones que van ingressar a la Universitat de València va ser de 6,78 punts; una xifra lleugerament inferior a la de cursos anteriors, però superior en 10 dècimes a la dels homes. El curs 2006/07, la taxa d'abandó, és a dir, la relació entre el nombre d'estudiants d'una cohort de nou ingrés que haurien d'haver obtingut el títol en un curs concret i no s'han matriculat

aquest curs ni el següent, en les dones va ser del 24% i en els homes del 33%. La taxa de graduació del curs anterior, que expressa el percentatge d'estudiants que han acabat els estudis en el temps previst o un curs després, va ser del 48% en el cas d'elles i del 34% en el d'ells. Finalment, la taxa d'eficiència, que mesura la relació percentual entre el nombre de crèdits de què s'hauria d'haver matriculat el conjunt d'estudiants en un curs acadèmic concret i el nombre total de crèdits de què realment s'han matriculat, es va situar el curs 2006/07 en el 75% per al col·lectiu femení i en el 73% en el masculí (Fernández Coronado i González Sanjuán 2009: 16-17 i 40-41).

És molt possible que aquestes característiques s'hagen mantingut els cursos acadèmics posteriors, però no s'ha pogut accedir a les dades desagregades per sexe dels indicadors que s'acaben de descriure. Una forma indirecta d'aproximació als millors resultats acadèmics que obtenen les dones abans de la seua entrada a la universitat, en comparació amb els dels homes, és el d'analitzar la relació entre les xifres de preinscripció i les d'admissió. No obstant això, cal remarcar que aquest últim és un indicador indirecte, ja que és fortament condicionat per l'oferta i demanda de places en cadascuna de les titulacions.

Efectivament, igual que va passar entre els cursos 2003/04 i 2009/10, el curs 2010/11, les dones aconsegueixen matricular-se en l'opció triada en major proporció que els homes (Fernández Coronado i González Sanjuán 2009: 17, Servei d'Anàlisi i Planificació 2012: 14-16). No obstant això, convé remarcar que hi ha diferències significatives segons àrees de coneixement i titulacions. L'any acadèmic 2010/11, són les següents:

- En totes les titulacions de l'àrea d'Humanitats, el percentatge de dones preinscrites coincideix, o fins i tot és lleugerament inferior, al del total de dones admeses.
- Igualment, en les titulacions de l'àrea de Ciències Socials i Jurídiques, amb l'única excepció del grau en Educació Primària, en què la preinscripció femenina és del 73% i la d'admissió del 71%, el percentatge de dones preinscrites coincideix o és inferior al d'admeses.
- En els estudis de l'àrea de Ciències de la Salut passa el mateix, excepte en els nous graus de Logopèdia, de Fisioteràpia, de Medicina i d'Odontologia, en els quals el nombre de dones preinscrites és

superior al de dones admeses: en els tres primers casos, la diferència és d'un 2%, en el quart d'un 6%.

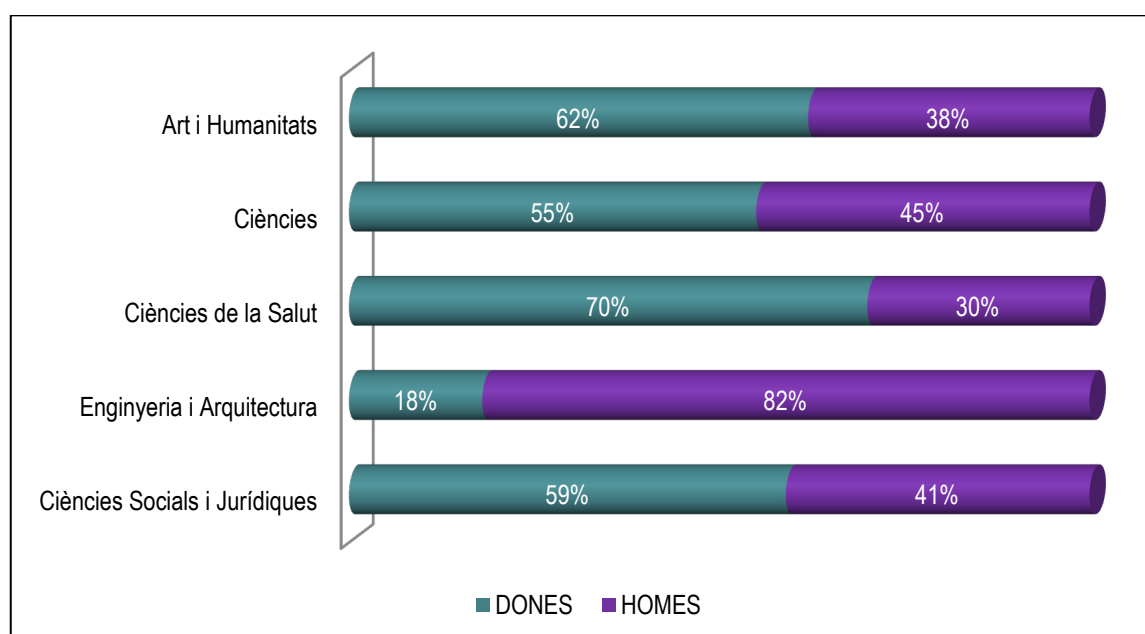
- En l'àrea d'Enginyeries, el percentatge de dones preinscrites és inferior al del total de dones admeses en quatre dels sis graus que la integren: Enginyeria Informàtica, Enginyeria Multimèdia, Enginyeria Química i Enginyeria Telemàtica. En els quatre casos, la diferència entre la preinscripció i l'admissió femenines oscil·la entre l'1% d'Enginyeria Informàtica i el 4% d'Enginyeria Multimèdia.
- En canvi, en l'àrea de Ciències, aquesta pauta s'inverteix. De les onze titulacions incloses en aquesta àrea de coneixement, només en els graus en Biologia, Ciències Ambientals, Física, i Òptica i Optometria, la proporció de dones preinscrites és igual o un poc inferior al d'admeses.

L'aposta estratègica per la formació que estan efectuant les dones es mostra tant en l'elevació del seu nivell educatiu com en el millor rendiment que semblen tenir, comparat amb el dels homes, en cada etapa del sistema educatiu. Tot i aquests avanços significatius, la diferenciació de gènere ha variat poc quant al tipus d'estudis triats en el nivell universitari i en les etapes formatives prèvies. La feminització i la masculinització selectiva de determinades titulacions tendeixen a reproduir-se al llarg del temps, encara que els nous graus estan introduint unes lleugeres variacions molt interessants que s'analitzaran més avall més detalladament. Ara l'anàlisi se centra en el grau de segregació horitzontal de gènere que es dona en les distintes àrees de coneixement, partint de la premissa que, per aconseguir una veritable equitat de gènere entre el col·lectiu d'estudiants, la situació òptima és la igual participació de dones i homes en tots els camps de la ciència. L'objectiu no és la feminització de les àrees de coneixement sinó la presència equilibrada d'estudiants dones i d'estudiants homes en cadascuna d'aquestes (Institut de la Dona 2010: 29).

En el gràfic 2.2.1 es pot apreciar la segregació horitzontal registrada en la Universitat de València, el curs 2009/10, atenent cadascuna de les àrees de coneixement en què actualment s'integren els estudis universitaris. S'hi observa que, de les cinc àrees definides, tres d'aquestes constitueixen àmbits feminitzats, ja que la mitjana de dones matriculades en aquestes se situa per sobre del 58% (que és la proporció numèrica del total de dones matriculades aquest mateix curs a la Universitat de València). L'àrea amb

major presència femenina és la de Ciències de la Salut (70%), seguida d'Art i Humanitats (62%) i de Ciències Socials i Jurídiques (59%). Des d'una perspectiva de gènere, l'àrea de coneixement de Ciències està bastant equilibrada (amb un 55% de matrícula femenina i un 45% de matrícula masculina). Només l'àrea d'Enginyeria presenta un perfil altament masculinitzat, amb un 82% d'homes matriculats, una proporció que quasi dobra la dels efectius poblacionals masculins en el col·lectiu d'estudiants que, en aquest any acadèmic, va ser del 42%.

Gràfic 2.2.1 Distribució de la matrícula segons branca de coneixement i sexe a la Universitat de València (%). Segregació horitzontal. Curs 2009/10.



Font: Servei d'Anàlisi i Planificació. Universitat de València. Elaboració pròpia.

Aquesta situació és molt semblant a la que es va registrar el curs 2007/08, encara que en aquell moment la classificació per àrees de coneixement era diferent⁵. Les àrees de Ciències de la Salut i d'Humanitats estaven una mica menys feminitzades que el curs 2009/10, però ho estaven; la més feminitzada era l'àrea d'Educació (amb un 78% de matrícula femenina), les

⁵ Les àrees de coneixement eren Ciències Experimentals, Ciències de la Salut, Ciències Socials i Jurídiques, Educació, Estudis Tècnics i Humanitats. En el marc de l'harmonització dels sistemes universitaris exigida pel procés de construcció de l'espai europeu d'ensenyament superior, en l'article 12 del Reial Decret 1393/2007, de 29 d'octubre, pel qual es va establir l'ordenació de les nous ensenyaments universitaris oficials, les àrees (o branques) de coneixement van passar a ser cinc: Art i Humanitats, Ciències, Ciències de la Salut, Ciències Socials i Jurídiques, Enginyeria i Arquitectura.

titulacions de la qual s'inclouen actualment en l'àrea de Ciències Socials i Jurídiques; i la més masculinitzada era l'àrea d'Estudis Tècnics, que equival a la que avui es denomina Enginyeria i Arquitectura, amb un percentatge de dones de només el 19% (Fernández Coronado i González Sanjuán 2009: 21). Sens dubte, cal d'admetre l'existència d'una segregació clara entre àrees de coneixement feminitzades i masculinitzades, però la visió del conjunt no ha d'ocultar algunes tendències de canvi que s'estan produint quan s'indaga en detall el que passa en cadascuna de les titulacions incloses a les distintes àrees o branques de coneixement, i molt especialment en els nous graus implantats a la Universitat de València.

2.2.1 Branca d'Arts i Humanitats

En efecte, l'àrea d'Art i Humanitats, que engloba estudis de filologia (Alemany, Anglès, Francès, Català, Italià, Clàssiques, Hispàniques), a més de Traducció i Mediació Interlingüística, Filosofia, Història i Història de l'Art, presenta una clara feminització. No obstant això, com passa amb tot fenomen social producte d'una generalització, es tracta d'una afirmació que necessita ser matisada.

Des del curs 2003/04 fins a l'actualitat, les especialitats de Filologia sempre han superat en uns quants punts percentuals la proporció del total de dones matriculades a la Universitat de València: són estudis altament feminitzats. Com es representa a la taula 2.2.1.1, el curs 2007/08, la diferència de menor valor va ser de tres punts (Filologia Catalana) i la de major valor va ser de vint punts (Filologia Francesa); el 2010/11, la distància més petita es troba en les llicenciatures en Filologia Clàssica i en Filologia Catalana, i la més gran en les llicenciatures en Filologia Francesa i de Filologia Alemanya. Quant a la situació dels graus de Filologia que s'implanten aquest mateix curs, els més feminitzats són el d'Estudis Anglesos i el d'Estudis Hispànics, mentre que els de Filologia Catalana i Filologia Clàssica segueixen les tendències ja descrites per a les llicenciatures d'aquests dos camps.

Taula 2.2.1.1 Dones matriculades en les titulacions de la branca d'Art i Humanitats (%). Universitat de València. Del curs 2007/08 al curs 2010/11.

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Llic. Filologia Alemanya	75%	72%	68%	77%
Llic. Filologia Anglesa	75%	72%	72%	72%
Llic. Filologia Catalana	64%	63%	61%	62%
Llic. Filologia Clàssica	65%	61%	61%	61%
Llic. Filologia Francesa	81%	77%	80%	78%
Llic. Filologia Hispànica	76%	74%	72%	75%
Llic. Filologia Italiana	73%	74%	79%	74%
Llic. Traducció i Interpretació	76%	75%	76%	78%
Grau Estudis Anglesos				74%
Grau Estudis Hispànics				74%
Grau Filologia Catalana				65%
Grau Filologia Clàssica				68%
Grau Llengües Modernes i les seues Literatures				71%
Grau Traducció i Mediació Interlingüística				82%
Llic. Filosofia	48%	44%	40%	42%
Llic. Humanitats	67%	61%	58%	61%
Grau Filosofia				40%
Llic. Història	42%	39%	40%	40%
Llic. Història de l'Art	71%	67%	68%	67%
Grau Història			31%	36%
Grau Història de l'Art			60%	66%
TOTAL DONES	61%	59%	58%	59%

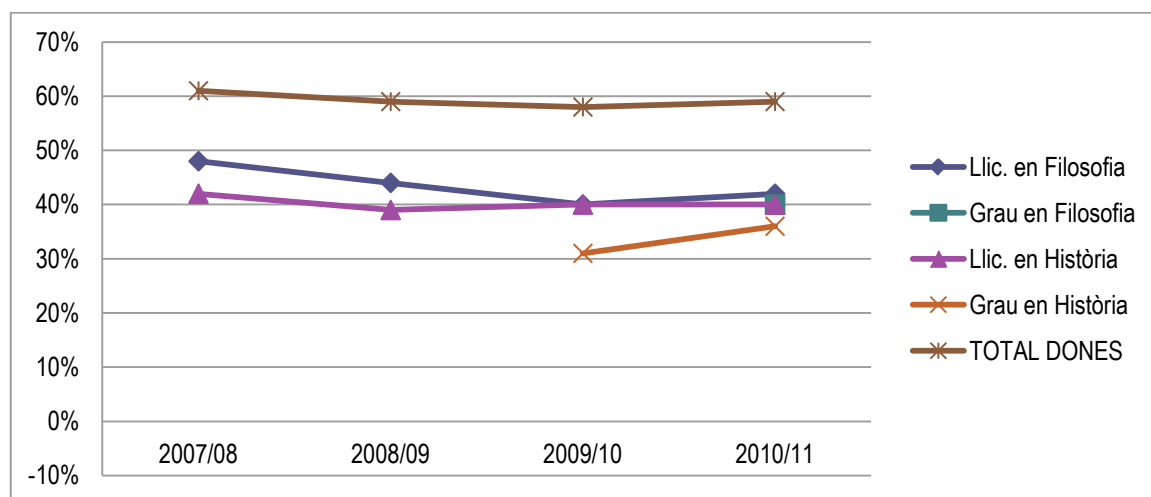
Font: Servei d'Anàlisi i Planificació. Universitat de València. Elaboració pròpia. Per al curs 2010/11: Servei d'Anàlisi i Planificació, *Recull de dades estadístiques 2010-2011*, Universitat de València, 2012. [Accés en <http://www.uv.es/sap>].

Com a dada d'interès addicional convé remarcar també que el nou grau en Traducció i Mediació Interlingüística naix més feminitzat que l'anterior llicenciatura de Traducció i Interpretació. De fet és la titulació més feminitzada de totes les del curs 2010/11. Per la seua banda, en el grau en Història de l'Art s'observa una tendència de feminització creixent en els seus dos anys d'implantació, igual que va passar en anys anteriors amb la llicenciatura del mateix nom.

No obstant això, no totes les titulacions de l'àrea estan feminitzades. Almenys des del curs 2003/04, els estudis de Filosofia i d'Història, tant en les llicenciatures anteriors com en els graus actuals, presenten un perfil masculinitzat. Per això, la proporció de dones matriculades en aquests

estudis, com es posa de manifest en el gràfic 2.2.1.1, està uns quants punts percentuals per sota dels valors que assoleix la representació d'estudiants dones en el conjunt de la Universitat de València.

Gràfic 2.2.1.1 Dones matriculades en titulacions masculinitzades de la branca d'Art i Humanitats (%). Universitat de València. Del curs 2007/08 al curs 2010/11.



Font: Servei d'Anàlisi i Planificació. Universitat de València. Elaboració pròpia. Per al curs 2010/11: Servei d'Anàlisi i Planificació, *Recull de dades estadístiques 2010-2011*, Universitat de València, 2012. [Accés en <http://www.uv.es/sap>].

El fort nivell de masculinització en Filosofia i en Història ja estava present l'any acadèmic 2003/04, quan el percentatge d'homes en el conjunt dels estudiants de la Universitat de València era del 35% i en aquests títols la matrícula masculina superava el 50%. Aquesta situació ha mantingut una evolució ascendent al llarg del temps en els estudis de Filosofia. El curs 2007/08, la proporció d'homes en la llicenciatura en Filosofia (52%) superava en 13 punts la del conjunt del col·lectiu masculí d'estudiants (39%), i el 2010/11, aquesta diferència era de 17 punts percentuals. En la llicenciatura en Història, el grau de masculinització sembla més estable: el 2007/08, el percentatge de matrícula masculina en aquest títol (58%) era 19 punts major que el de la matrícula masculina (39%); el 2010/11 continuava havent-hi la mateixa distància percentual entre ambdós indicadors. Si es comparen amb aquestes llicenciatures, els graus creats recentment presenten un nivell de masculinització semblant en el cas del grau en Filosofia i més intens en el del grau en Història.

2.2.2 Branca de Ciències

L'àrea de Ciències és composta pels estudis de Biologia, Bioquímica, Ciències Ambientals, Física, Matemàtiques, Estadística i Química. Es tracta d'un conjunt de titulacions en què, en contra de l'estereotip social predominant, i tot i ser carreres amb un fort contingut experimental, la presència d'una majoria d'estudiants dones en gran part d'aquestes és una constant, almenys durant l'última dècada.

Taula 2.2.2.1 Dones matriculades en les titulacions de la branca de Ciències (%). Universitat de València. Del curs 2007/08 al curs 2010/11.

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Llic. Biologia	66%	64%	63%	64%
Llic. Bioquímica	63%	65%	63%	53%
Llic. Ciències Ambientals	59%	55%	55%	57%
Grau Biologia			54%	57%
Grau Bioquímica i Ciències Biomèdiques			80%	77%
Grau Biotecnologia			52%	59%
Grau Ciències Ambientals			48%	47%
Llic. Física	33%	31%	29%	31%
Grau Física				24%
Llic. Ciències i Tèc. Estadístiques	52%	46%	57%	61%
Llic. Matemàtiques	54%	54%	51%	54%
Grau Matemàtiques				39%
Llic. Química	60%	56%	55%	56%
Grau Química				48%
TOTAL DONES	61%	59%	58%	59%

Font: Servei d'Anàlisi i Planificació. Universitat de València. Elaboració pròpia. Per al curs 2010/11: Servei d'Anàlisi i Planificació, *Recull de dades estadístiques 2010-2011*, Universitat de València, 2012. [Accés en <http://www.uv.es/sap>].

El curs 2003/04, les llicenciatures en Biologia i Ciències Ambientals presentaven un grau de feminització superior al 65%, un percentatge idèntic al del conjunt del col·lectiu femení d'estudiants a la Universitat de València. La matrícula femenina en els estudis de Químiques, Matemàtiques i Tècniques Estadístiques estava pròxima al 50%. En realitat, aquest any acadèmic de referència, aquestes cinc llicenciatures eren les que més pes tenien dins l'àrea, cosa que comportava un efecte de cert equilibri de gènere en el conjunt. Per contra, en la llicenciatura en Física, la participació femenina era molt menor: a penes superava el 35% de la matrícula. De totes

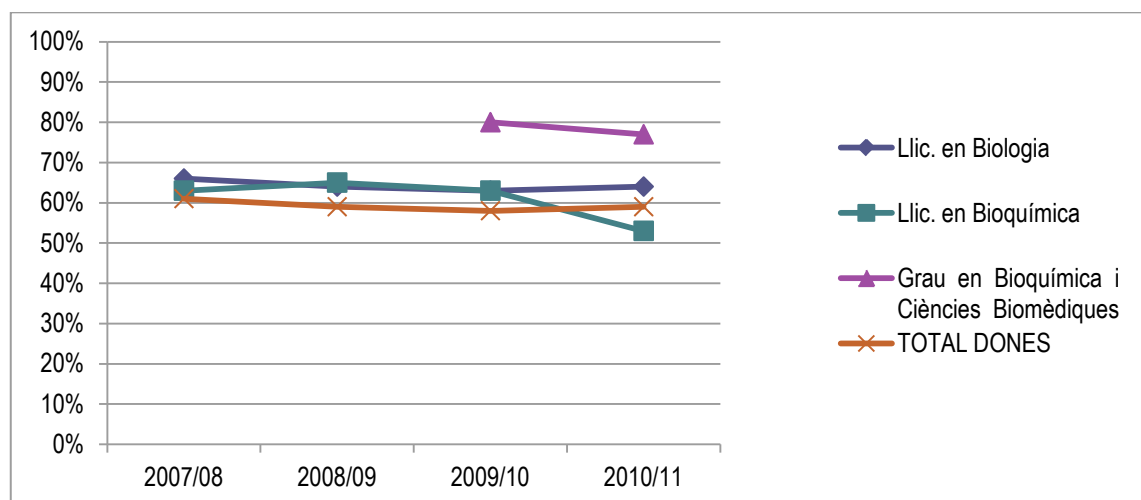
les llicenciatures de l'àrea, com es pot observar a la taula 2.2.2.1, la més masculinitzada era, i encara ho és, la llicenciatura en Física.

El 2007/08, la matrícula de dones en la llicenciatura en Física assolía només el 33%, mentre que la matrícula masculina era del 77%. Aquest nivell tan elevat de masculinització es manté constant al llarg de tot el període considerat. El 2007/08, la distància entre la proporció d'estudiants dones en aquest títol i la del conjunt de la Universitat de València era de 28 punts; el 2010/11 es continua observant la mateixa diferència percentual, encara que les xifres relatives han variat. D'una manera semblant, el nou grau en Física inicia el seu camí amb una forta masculinització.

Si es considera el que passa amb la matrícula femenina en la llicenciatura en Química, s'observa una gran estabilitat en relació amb l'interval entre aquestes xifres i la matrícula general de dones a la Universitat de València, cosa que expressa un grau d'equilibri de gènere consistent. En canvi, sí que sembla haver variat una mica la situació en la llicenciatura en Matemàtiques: a l'inici d'aquesta última etapa considerada, la disparitat entre la matrícula femenina en la carrera i la del conjunt de la Universitat és de set punts; al final és de cinc. Aquest recorregut sembla apuntar una tendència cap a un major equilibri de gènere en la titulació. No obstant això, convé posar atenció en les dades del grau en Química i del grau en Matemàtiques, ja que el curs inicial 2010/11 s'hi aprecia un nivell de masculinització elevat.

El gràfic 2.2.2.1 mostra l'evolució percentual del nombre de dones matriculades en les titulacions més feminitzades de la branca de Ciències. S'hi pot observar que, els últims quatre anys acadèmics, la llicenciatura en Biologia és la més feminitzada i estable de totes les llicenciatures de l'àrea, seguida de la llicenciatura en Bioquímica, i que ambdues són superades àmpliament els dos últims cursos pel grau en Bioquímica i Ciències Biomèdiques.

Gràfic 2.2.2.1 Dones matriculades en titulacions feminitzades de la branca de Ciències (%). Universitat de València. Del curs 2007/08 al curs 2010/11.



Font: Servei d'Anàlisi i Planificació. Universitat de València. Elaboració pròpia. Per al curs 2010/11: Servei d'Anàlisi i Planificació, *Recull de dades estadístiques 2010-2011*, Universitat de València, 2012. [Accés en <http://www.uv.es/sap>].

El curs 2007/08, la proporció de dones en la llicenciatura en Biologia (66%) superava en cinc punts la del conjunt del col·lectiu femení d'estudiants (61%). Aquesta diferència es manté estabilitzada en aquesta xifra fins al final de l'etapa analitzada. En la llicenciatura en Bioquímica, la situació és semblant, encara que el grau de feminització sofreix petites oscil·lacions durant aquests anys acadèmics. El grau en Bioquímica i Ciències Biomèdiques sorgeix altament feminitzat: el curs inicial d'implantació, el 2009/10, el percentatge de matrícula femenina en aquest títol (80%) va ser 22 vegades major que el de la matrícula femenina en el conjunt de la Universitat de València (58%); el 2010/11 es redueix aquesta diferència percentual en quatre punts. No obstant això, és prompte per saber si aquest canvi a la baixa es mantindrà o no els pròxims cursos. Si no es dona una disminució de la matrícula femenina, aquesta carrera serà finalment la més feminitzada de l'àrea de Ciències els pròxims anys i desplaçarà els estudis de Biologia a un segon lloc pel que fa al grau de feminització.

2.2.3 Branca de Ciències de la Salut

En el moment present, i com a conseqüència de la reordenació dels nous ensenyaments universitaris oficials que es va produir al final del 2007, la branca de Ciències de la Salut engloba més titulacions que antany. Aquesta branca és composta pels estudis de Fisioteràpia, Infermeria, Podologia,

Medicina, Odontologia, Ciència i Tecnologia dels Aliments, Nutrició Humana i Dietètica, Farmàcia, Òptica i Optometria, Logopèdia i Psicologia. Fins al 2007, Òptica i Optometria pertanyia a la branca de Ciències, mentre que les carreres de Logopèdia i Psicologia s'englobaven en la de Ciències Socials. El fet que les tres estigueren ja molt feminitzades ha comportat un increment del nivell de feminització en el conjunt de l'àrea de Ciències de la Salut.

Un dels estereotips més estesos sobre la segregació professional per sexe és el de la identificació entre Infermeria/dona i, per contra, Medicina/home. Les xifres de la Universitat de València per a l'any acadèmic 2003/04 manifesten una clara ratificació del primer estereotip, ja que més del 85% de la matrícula és femenina. Però també demostren que totes les titulacions de l'àrea de Ciències de la Salut estan absolutament feminitzades, amb un 68% de dones en la llicenciatura en Medicina i amb percentatges superiors al 70% en la resta de les llicenciatures. Aquesta constatació explica que siga la branca de coneixement amb els valors mitjans de feminització en la matrícula més elevats, amb un 70% de mitjana, superant fins i tot l'àrea d'Art i Humanitats, i la de Ciències Socials i Jurídiques.

L'evolució de la participació femenina en aquestes carreres durant els últims cursos queda registrada a la taula 2.2.3.1, en la qual s'observa el fort grau de feminització en què totes elles continuen estant immerses.

Taula 2.2.3.1 Dones matriculades en les titulacions de la branca de Ciències de la Salut (%). Universitat de València. Del curs 2007/08 al curs 2010/11.

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Dip. Fisioteràpia	65%	61%	60%	60%
Grau Fisioteràpia			56%	61%
Dip. Infermeria	84%	81%	79%	79%
Dip. Podologia	68%	67%	67%	66%
Grau Infermeria				79%
Grau Podologia				66%
Llic. Medicina	69%	69%	69%	68%
Llic. Odontologia	71%	72%	73%	81%
Grau Medicina				61%
Grau Odontologia				74%
Llic. Psicologia	76%	71%	71%	71%
Dip. Logopèdia	86%	85%	85%	88%
Grau Logopèdia				93%
Grau Psicologia			75%	75%
Llic. Ciència i Tec. dels Aliments	81%	77%	81%	82%
Llic. Farmàcia	71%	70%	70%	71%
Dip. Nutrició Humana i Dietètica	82%	82%	80%	80%
Grau Ciència i Tecnologia dels Aliments			62%	68%
Grau Farmàcia			58%	61%
Grau Nutrició Humana i Dietètica			74%	77%
Dip. Òptica i Optometria	73%	68%	65%	64%
Grau Òptica i Optometria				77%
TOTAL DONES	61%	59%	58%	59%

Font: Servei d'Anàlisi i Planificació. Universitat de València. Elaboració pròpia. Per al curs 2010/11: Servei d'Anàlisi i Planificació, *Recull de dades estadístiques 2010-2011*, Universitat de València, 2012. [Accés en <http://www.uv.es/sap>].

No obstant això, des del curs 2007/08, les tendències de canvi en relació amb la matrícula femenina en aquestes titulacions presenten algunes característiques dignes d'esment. En primer lloc, s'aprecia que els estudis de Logopèdia, tant en la diplomatura com en el nou grau, estan més feminitzats que els de la diplomatura en Infermeria i el grau en Infermeria, perquè els primers superen en més de 25 punts percentuals la proporció total de dones matriculades a la Universitat en cadascun dels cursos considerats, mentre que els segons mantenen una distància, bastant estabilitzada, de 20 punts de diferència. En segon lloc, que alguns estudis, com els de Ciència i Tecnologia dels Aliments o els de Nutrició Humana i Dietètica, mostren un major grau de feminització en les llicenciatures i diplomatures que en els

nous graus. En tercer i últim lloc, que les carreres menys feminitzades, i per aquest ordre, són les de Fisioteràpia i Medicina. Els estudis de Fisioteràpia, tant en la diplomatura com en el nou grau, tenen una matrícula femenina igual o lleugerament superior a la del conjunt de les dones de la Universitat de València. Els de Medicina mantenen entre ambdós indicadors una distància d'uns 10 punts percentuals en la llicenciatura, però en el nou grau aquesta diferència es redueix significativament. En conclusió, el que indiquen les dades és que els estudis de Logopèdia s'estan convertint en els més feminitzats de la Universitat de València i els de Fisioteràpia són els que presenten un major equilibri de gènere.

2.2.4 Branca d'Enginyeria

Els estudis inclosos a la branca d'Enginyeria i Arquitectura són el contrapunt de la descripció que s'acaba de fer en relació amb l'àrea de Ciències de la Salut, ja que les seues titulacions són les més masculinitzades de tota la Universitat de València. A la branca d'Enginyeria s'inclouen les enginyeries en Electrònica, Electrònica Industrial, Informàtica, Telecomunicacions, Telemàtica, Química i Enginyeria Multimèdia.

El curs 2003/04 ja es constata la masculinització d'aquestes carreres, atès que totes tenen una presència de dones inferior al 15%, fins i tot inferior al 5% en cursos posteriors (cas de la llicenciatura en Enginyeria Telemàtica), amb l'única excepció de la llicenciatura en Enginyeria Química. Entre el curs 2003/04 i el curs 2006/07, aquesta última llicenciatura va tenir una proporció de dones molt pròxima o lleugerament superior al 50%, cosa que significava que tenia una matrícula uns 15 punts menys que la del conjunt de la matrícula femenina de la Universitat de València (que s'acostava al 65%). Per tant no es pot dir que hi haguera un equilibri de gènere en relació amb la matrícula global del col·lectiu femení i masculí a la Universitat; però, sens dubte, de totes les enginyeries era la que tenia amb una proporció major de dones estudiants.

El nivell de masculinització d'aquestes titulacions, tal com es pot apreciar a la taula 2.2.4.1, roman quasi inalterat entre els cursos 2007/08 i 2010/11. No obstant això, aquest últim curs de referència es dona un fet remarcable: per primera vegada en la història d'aquesta branca de coneixement hi ha un grau, el d'Enginyeria Química, en què es dona un equilibri de gènere real, ja que la proporció de dones matriculades en aquesta titulació (59%) coincideix exactament amb la matrícula global femenina de la Universitat de València. També és significatiu que el nou grau en Enginyeria Multimèdia tinga una matrícula femenina que supera el llindar del 20%. Si aquesta tendència es

manté, o fins i tot va a més, pot ser el principi d'un cert canvi que finalment reduísca parcialment l'alt grau de masculinització de l'àrea.

Taula 2.2.4.1 Dones matriculades en les titulacions de la branca d'Enginyeria i Arquitectura (%). Universitat de València. Del curs 2007/08 al curs 2010/11.

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Eng. Electrònica	6%	6%	5%	9%
Eng. Informàtica	14%	14%	15%	15%
Eng. Informàtica-Eng. Teleco (Telemàtica)	9%	9%	14%	12%
Eng. Química	48%	49%	51%	49%
Eng. Tèc. Telecomunicacions (Sist. Elec.)	11%	10%	10%	10%
Eng. Tèc. Telecomunicacions (Telemàtica)	13%	15%	15%	14%
Grau Enginyeria Electrònica de Telecomunicació				12%
Grau Enginyeria Electrònica Industrial				2%
Grau Enginyeria Informàtica				15%
Grau Enginyeria Multimèdia				21%
Grau Enginyeria Química				59%
Grau Enginyeria Telemàtica				15%
TOTAL DONES	61%	59%	58%	59%

Font: Servei d'Anàlisi i Planificació. Universitat de València. Elaboració pròpia. Per al curs 2010/11: Servei d'Anàlisi i Planificació, *Recull de dades estadístiques 2010-2011*, Universitat de València, 2012. [Accés en <http://www.uv.es/sap>].

2.2.5 Branca de Ciències Socials i Jurídiques

L'àrea de Ciències Socials i Jurídiques és la que engloba a hores d'ara un nombre més gran de titulacions a la Universitat de València. Per afavorir l'anàlisi descriptiva, s'han elaborat les taules 2.2.5.1 i 2.2.5.2, emmarcant en aquesta última els estudis de la Facultat de Socials, Dret i Economia.

Taula 2.2.5.1 Dones matriculades en titulacions de la branca de Ciències Socials i Jurídiques (%). Universitat de València. Del 2007/08 al 2010/11.

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Llic. Ciències Activitat Física i Esport	22%	22%	21%	19%
Grau Ciències Activitat Física i Esport			13%	15%
Llic. Periodisme	66%	66%	64%	64%
Llic. Comunicació Audiovisual	67%	62%	64%	62%
Grau Comunicació Audiovisual			51%	54%
Grau Periodisme			60%	62%
Llic. Pedagogia	84%	82%	83%	82%
Llic. Psicopedagogia	84%	83%	83%	83%
Dip. Educació Social	76%	72%	72%	72%
Grau Educació Social			70%	81%
Grau Pedagogia			71%	79%
Llic. Geografia	34%	31%	32%	35%
Dip. Biblioteconomia i Documentació	65%	64%	71%	72%
Grau Geografia i Medi Ambient			18%	22%
Grau Informació i Documentació			56%	66%
Mestre Esp. Audició i Llenguatge	83%	82%	83%	81%
Mestre Esp. Educació Especial	79%	80%	81%	85%
Mestre Esp. Educació Física	44%	43%	42%	46%
Mestre Esp. Educació Infantil	87%	86%	87%	90%
Mestre Esp. Educació Infantil (Ontinyent)	90%	89%	93%	95%
Mestre Esp. Educació Musical	63%	58%	64%	55%
Mestre Esp. Educació Primària	82%	66%	67%	68%
Mestre Esp. Llengua Estrangera	81%	81%	80%	76%
Grau Educació Infantil			82%	89%
Grau Educació Infantil (Ontinyent)			92%	91%
Grau Educació Primària			65%	69%
TOTAL DONES	61%	59%	58%	59%

Font: Servei d'Anàlisi i Planificació. Universitat de València. Elaboració pròpia. Per al curs 2010/11: Servei d'Anàlisi i Planificació, *Recull de dades estadístiques 2010-2011*, Universitat de València, 2012. [Accés en <http://www.uv.es/sap>].

Taula 2.2.5.2 Dones matriculades en titulacions de la branca de Ciències Socials i Jurídiques (%). Facultat de Ciències Socials, Facultat de Dret, Facultat d'Economia. Universitat de València. Del curs 2007/08 al curs 2010/11.

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Llic. Ciències del Treball	69%	66%	66%	64%
Llic. Sociologia	64%	63%	57%	52%
Llic. Sociologia-Llic. C. Polítiques i Adm.	52%	50%	49%	48%
Dip. Relacions Laborals	61%	58%	59%	59%
Dip. Treball Social	75%	73%	73%	74%
Grau Relacions Laborals i Recursos Humans			59%	60%
Grau Sociologia				52%
Grau Sociologia + C. Polítiques i Admin. Púb.				68%
Grau Treball Social			81%	79%
Llic. Ciències Polítiques i de l'Administració	51%	50%	48%	47%
Llic. Criminologia	50%	47%	51%	49%
Llic. Dret	59%	58%	57%	57%
Llic. Dret-Llic. Adm. i Direcció d'Empreses	68%	67%	65%	61%
Grad. Ciències de la Seguretat (títol propi)	13%	13%	16%	15%
Grad. Criminologia (títol propi)	39%	47%	50%	50%
Grau Ciències Polítiques i Admin. Pública				41%
Grau Criminologia				64%
Grau Dret				58%
Llic. Adm. i Direcció d'Empreses	54%	53%	50%	51%
Llic. Ciències Actuarials i Financeres	56%	57%	56%	49%
Llic. Economia	47%	46%	44%	45%
Llic. Investigació i Tèc. de Mercat	45%	45%	47%	51%
Dip. Ciències Empresarials	53%	49%	45%	46%
Dip. Turisme	75%	72%	67%	67%
Grad. Economia Europea (títol propi)	64%	45%	55%	67%
Grad. Europeu Direcció d'Empreses (títol propi)	51%	49%	59%	56%
Grau Administració i Direcció d'Empreses				49%
Grau Economia				47%
Grau Finances i Comptabilitat				54%
Grau Finances i Comptabilitat (Ontinyent)				47%
Grau Negocis Internacionals				49%
Grau Turisme				71%
TOTAL DONES	61%	59%	58%	59%

Font: Servei d'Anàlisi i Planificació. Universitat de València. Elaboració pròpia. Per al curs 2010/11: Servei d'Anàlisi i Planificació, *Recull de dades estadístiques 2010-2011*, Universitat de València, 2012. [Accés en <http://www.uv.es/sap>].

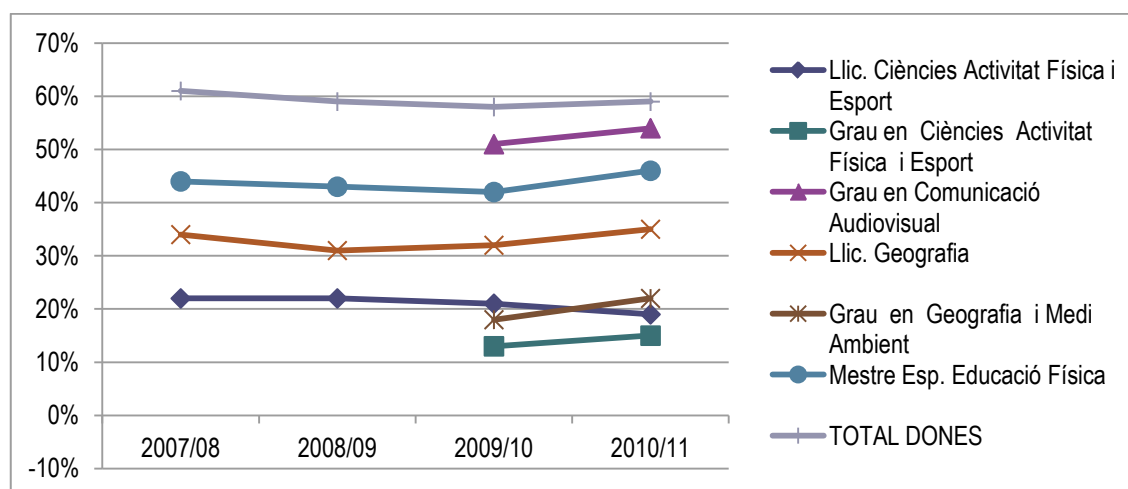
L'àrea de Ciències Socials i Jurídiques és, incloent el conjunt de totes les titulacions que la integren, la que s'acosta més a un equilibri de gènere en comparació de la resta de les branques de coneixement en què s'integren els diversos estudis universitaris. No obstant això, resulta adequat fer una distinció entre les diverses subàrees que engloba per comprendre els matisos que comporta aquesta afirmació general.

Els estudis vinculats directament amb el camp educatiu, i que abans del 2007 pertanyien a una branca de coneixement diferenciada, estan molt feminitzats, amb l'única excepció de l'especialitat en Educació Física. El curs 2003/04, totes les especialitats de magisteri feminitzades tenien un percentatge de dones que oscil·lava entre el 82% i el 96% de la matrícula oficial en aquests estudis. Els tres cursos següents es produeix un augment del nombre d'homes matriculats en aquests que té com a conseqüència una pèrdua d'efectius poblacionals femenins. No obstant això, l'any acadèmic 2007/08, el grau de feminització encara és elevat, amb més de 20 punts percentuals de diferència entre la matrícula en la major part dels diferents estudis en Magisteri i la matrícula total de dones a la Universitat de València (61%). L'especialitat més feminitzada és la de mestre/a en Educació Infantil (amb un 90% de dones) i la menys feminitzada la de mestre/a en Educació Musical (amb un 63%). La més masculinitzada continua sent la de mestre/a en Educació Física, que només té un 44% de matrícula femenina. A l'acabament del període, el curs 2010/11, la situació és bastant semblant, si bé es detecta un lleuger increment femení en Educació Física (46%) i un gran augment de la proporció de dones en Educació Infantil (90%). Els nous graus implantats el 2009/10, és a dir, Educació Infantil i Educació Primària, segueixen la mateixa pauta que la que s'observa en les diplomatures de què provenen.

D'una manera semblant als estudis de Magisteri es comporten les titulacions en Pedagogia i en Educació Social. Del curs 2003/04 al curs 2006/07, la llicenciatura en Pedagogia, la llicenciatura en Psicopedagogia i la diplomatura en Educació Social apareixen com a carreres fortament feminitzades, amb percentatges de matrícula femenina entorn del 85% i pèrdues poc significatives a l'acabament del període. Els cursos posteriors, aquest estat de coses roman pràcticament inalterat. Els nous graus en Pedagogia i en Educació Social també mostren una gran feminització: el curs 2010/11, el grau en Pedagogia superava en 13 punts percentuals la matrícula global femenina de la Universitat de València i el grau en Educació Social ho feia en 22 punts, una xifra certament elevada.

El gràfic 2.2.5.1 mostra la situació d'algunes de les titulacions més masculinitzades de la branca de Ciències Socials i Jurídiques, que anteriorment es classificaven dins l'àrea d'Educació i d'Humanitats. A més de l'especialització de Magisteri en Educació Física, de la qual ja s'ha parlat més amunt, es destaquen els estudis en Ciències de l'Activitat Física i l'Esport, ja que són els més masculinitzats de tota aquesta branca de coneixement: del curs 2003/04 al curs 2010/11, el nombre de dones mai no ha superat el 22% del total de la matrícula. En aquest mateix període temporal, també la llicenciatura en Geografia i el grau en Geografia i Medi Ambient estan fortament masculinitzats, i encara que s'aprecien oscil·lacions de la matrícula femenina (entre el 31% i el 35%), no hi ha una tendència clara que permeta afirmar una disminució del nivell del predomini dels estudiants homes en aquests estudis. Finalment, convé remarcar que el nou grau en Comunicació Audiovisual, al contrari del que succeïa en la llicenciatura del mateix nom o en els estudis de Periodisme, naix lleugerament masculinitzat.

Gràfic 2.2.5.1 Dones matriculades en titulacions masculinitzades de la branca de Ciències Socials i Jurídiques (%). Universitat de València. Del curs 2007/08 al curs 2010/11.



Font: Servei d'Anàlisi i Planificació. Universitat de València. Elaboració pròpia. Per al curs 2010/11: Servei d'Anàlisi i Planificació, *Recull de dades estadístiques 2010-2011*, Universitat de València, 2012. [Accés en <http://www.uv.es/sap>].

Entre les titulacions que sempre han format part de l'àrea de Ciències Socials i jurídiques, la més feminitzada és la de Treball Social, tant en la diplomatura com en el nou grau implantat recentment. El curs 2003/04, la matrícula femenina en aquesta diplomatura va superar el 85% del total poblacional, però a partir de l'any acadèmic següent s'hi observa una

disminució progressiva i gradual del percentatge de dones matriculades: el curs 2007/08, la proporció va ser del 75% i el 2010/11, del 74%. No obstant això, tot i aquest decreixement, en aquests estudis encara hi ha una concentració femenina elevada. De fet, el grau en Treball Social ha iniciat el seu camí amb un percentatge de dones que s'acosta al 80% de la matrícula. Igualment, els estudis en Turisme estan altament feminitzats. El curs 2003/04, el 80% de la matrícula en la diplomatura en Turisme era femenina. Els anys següents es detecta una disminució del contingent femení fins a arribar, el curs 2010/11, al 67% de dones matriculades. Aquesta pèrdua d'efectius, tot i ser important, no elimina el caràcter feminitzat d'aquesta titulació, ja que el 2010/11, la distància entre aquesta xifra i la del total de dones matriculades a la Universitat de València (59%) encara és de vuit punts percentuals i el nou grau naix aquest mateix curs amb un 71% de dones matriculades.

En aquesta branca de coneixement hi ha un segon grup de titulacions que el curs 2003/04 es caracteritzava per un nivell de feminització elevat però que, amb el pas del temps, ha anat sofrint pèrdues d'efectius femenins que han conduït a un equilibri de gènere o, fins i tot, a una masculinització del seu perfil. El primer cas s'observa en els estudis de Relacions Laborals. En la diplomatura en Relacions Laborals es passa d'un 69% al començament del període considerat a un 59% a l'acabament d'aquest; en el nou grau, el curs 2009/10, la matrícula femenina es manté pròxima a aquest últim percentatge (60%), pràcticament el mateix que el del conjunt de població d'estudiants dones a la Universitat de València (59%). El segon cas el trobem en els estudis de Sociologia. L'any acadèmic 2003/04, el 69% de les persones matriculades en la llicenciatura en Sociologia eren dones, superant en quatre punts percentuals la matrícula femenina general de la Universitat de València. El 2007/08, la proporció de dones matriculades encara és del 64%; però el curs 2009/10 s'observa una disminució brusca que s'aguditza l'any acadèmic següent, moment en què els efectius poblacionals femenins arriben al 52% i se situen set punts per sota de la matrícula global femenina de la Universitat. El 2010/11, el grau en Sociologia emergeix amb el mateix percentatge de dones (52%), cosa que indueix a pensar que aquest nivell de masculinització tendirà a perpetuar-se en el futur.

Finalment, no es pot passar per alt el fet que en aquesta branca de coneixement hi ha titulacions que s'han caracteritzat sempre per ser carreres masculinitzades, encara que la intensitat d'aquesta característica haja variat en funció de cadascun dels estudis. En el gràfic 2.2.5.2 figuren les titulacions més masculinitzades de la Facultat de Dret i de la Facultat de Ciències